

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Ιάκωβος Μιχαηλίδης

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΙΑΚΩΒΟΣ Δ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ Νο 15
Διεύθυνση σειράς: Μπάμπης Παπαδημητρίου

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Δημήτρης Κονάχος

© 2018, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Φεβρουάριος 2018

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής
τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-784-6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα.....	9
1. Μεγάλες προσδοκίες.....	12
2. Στιγμές θριάμβου.....	18
3. Η αντιστροφή των όρων.....	28
4. Ουαί τοις ηττημένοις.....	34
5. Το πρόσωπο της βίας.....	50
6. Μια παρτίδα πόκερ.....	60
7. Carthago delenda est: Στην προκυμαία της Σμύρνης.....	70
8. Αποχαιρετισμός στα όπλα.....	82
Βιβλιογραφία.....	87
Σημειώσεις.....	93
Ευρετήρια.....	107

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ήθελα εδώ και πολλά χρόνια να γράψω μια μελέτη για τη Μικρασιατική Εκστρατεία. Από τότε που ήμουν παιδί και άκουγα τις ιστορίες των γιαγιάδων και των παππούδων μου για όσα είχαν συμβεί στη γη της Ιωνίας, στη «χώρα των Ελλάδων» σύμφωνα με την έκφραση του Γάλλου φιλέλληνα René Puaux. Όμως, κάθε φορά που η ώρα έφτανε, εγκατέλειπα το εγχείρημα. Δεν ένιωθα συναισθηματικά ώριμος για να αντιπαρατεθώ μαζί του. Περιέργως, παρά την έκταση της τραγωδίας, δεν κουβαλούσα μέσα μου αρνητικά αισθήματα για τους Τούρκους ή για κάποιους άλλους. Σήμερα αισθάνομαι βαθιά συγκίνηση και απέραντη ευγνωμοσύνη για εκείνη τη γενιά της Καταστροφής που, παρά τα δικά της βάσανα, δεν μπόλιασε τις ψυχές μας με μίσος και έχθρα. Μόνο με μια πικρή γεύση και νοσταλγία για όσα πέρασαν και έζησαν να μας διηγηθούν. Όλα αυτά τα χρόνια τα πέρασα διαβάζοντας σχετικές μελέτες, αναμνήσεις και έγγραφα, ταξιδεύοντας με τους χάρτες στα πεδία των μαχών, σε τόπους μαγικούς που στοίχειωναν τις νύχτες και τις μέρες μου.

Η ελληνική βιβλιογραφία για τη Μικρασιατική Εκστρατεία και την Καταστροφή είναι δικαιολογημένα ογκώδης. Γενικές και ειδικές μελέτες, απομνημονεύματα και αναμνήσεις πολιτικών και στρατιωτικών έχουν φωτίσει πολλές πτυχές του πιο τραγικού κεφαλαίου της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Αυτό που ακόμη παραμένει ως έλλειμμα για την ελληνική ιστοριογραφία είναι η «συνομιλία» της με την αντίστοιχη τουρκική,

η οποία είναι εξίσου μεγάλη. Πρόκειται για μια ασυνήθιστη υστέρηση αν ληφθεί υπόψη η σπουδαιότητα του ζητήματος. Πιθανόν για τις παλιότερες γενιές των ιστορικών το τραύμα της Καταστροφής ήταν τόσο μεγάλο, που δεν άφηνε περιθώρια εναλλακτικών θεωρήσεων. Για τους νεότερους ιστορικούς, πάλι, το ζήτημα ίσως να θεωρείται παρωχημένο και εξαντλημένο βιβλιογραφικά. Όποια και αν είναι η αιτία, ως αποτέλεσμα παραμένει, κατά την άποψή μου, η ημιτελής βιβλιογραφική αποτύπωση της πολεμικής περιπέτειας των ετών 1919-1922.

Όμως η ιστορία και η μελέτη της δεν εξαντλούνται. Νέα αρχαιακά διαθέσιμα αλλά και μοντέρνες προσεγγίσεις εξακολουθούν να αναδεικνύονται, παρέχοντάς μας σαγηνευτικές θεωρήσεις του παρελθόντος. Τα στοιχεία αυτά επιτάχυναν και τη δική μου ενασχόληση με το θέμα. Αφενός η διάθεση στους ερευνητές μέσω του διαδικτύου του ψηφιακού αρχείου του Ιστορικού και Διπλωματικού Αρχείου του ελληνικού υπουργείου των Εξωτερικών. Εκεί φυλάσσονται χιλιάδες έγγραφα που φωτίζουν πολλές πλευρές της ελληνικής πολιτικής στη Μικρά Ασία. Αφετέρου η μελέτη των βρετανικών αρχείων που αποτελούν με τη συστηματικότητά τους ανεξάντλητο θησαυρό για όλη την Εγγύς Ανατολή στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Επιπλέον, δύο σχετικά πρόσφατα εκπληκτικά έργα, το σύγγραμμα του Giles Milton *Χαμένος παράδεισος*¹ (Σημειώσεις στη σελ. 93) και εκείνο του Lou Ureneck *Η μεγάλη φωτιά*,² τα οποία με απaráμιλλη -σχεδόν κινηματογραφική- γλαφυρότητα συμπλήρωσαν σε μεγάλο βαθμό το ψηφιδωτό της μικρασιατικής περιπέτειας στηριζόμενα σε ανέκδοτο αρχαιακό υλικό από τα αμερικανικά αρχεία, από ιδιωτικά αρχεία οικογενειών Λεβαντίνων, καθώς και από αρχεία πολλών φιλανθρωπικών οργανώσεων που δραστηριοποιήθηκαν στην περιοχή. Οι δύο αυτές μελέτες ήρθαν να προστεθούν σε πληθώρα άλλων, από τις οποίες επιτρέψτε μου να ξεχωρίσω εκείνη του Βρετανού ιστορικού και διπλωμάτη Sir Michael Llewellyn Smith *Το όραμα της Ιωνίας*³ και της Marjorie Housepian Dobkin *Σμύρνη*

1922.⁴ Η Μικρασιατική Εκστρατεία αποτέλεσε ένα εμβληματικό γεγονός στην ιστορία της Ελλάδας και της Τουρκίας. Για την πρώτη υπήρξε η κορυφαία στιγμή της πολιτικής της Μεγάλης Ιδέας, η οποία συνεπήρε στον οίστρο της τις πλατιές μάζες της ελληνικής κοινωνίας ήδη από την εποχή της Παλιγγενεσίας. Για τη δεύτερη υπήρξε ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας, που μέσα από τις στάχτες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οδήγησε στη γέννησή της. Και στις δύο χώρες η περίοδος 1919-1922, η κληρονομιά και η μνήμη της εξακολουθούν να διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό την εθνική ταυτότητα με τρόπο συχνά συγκρουσιακό και αντιτιθέμενο.

Η ανά χείρας μελέτη δεν συνιστά μια εξαντλητική περιγραφή της μικρασιατικής περιπέτειας. Επιχειρεί απλώς να δώσει απαντήσεις σε ορισμένα από τα πολλαπλά ερωτήματα που απασχολούν τον μελετητή της περιόδου. Πώς ερμηνεύεται η Μικρασιατική Εκστρατεία, ποιος ήταν ο ρόλος του Βενιζέλου και τι άλλαξε με την πολιτική μεταβολή της 1^{ης} Νοεμβρίου του 1920; Ποια ήταν η τύχη των αμάχων και ως ποιο σημείο εμπλέκονταν οι δυο στρατοί στις ωμότητες; Ποιος ήταν ο ρόλος των ξένων και τι πραγματικά έγινε στην προκυμαία της Σμύρνης;

Είμαι ευγνώμων στον Μπάμπη Παπαδημητρίου και στις εκδόσεις Παπαδόπουλος που μου πρόσφεραν την ευκαιρία να αντιπαρατεθώ επιτέλους με τις μνήμες μου. Σε τούτη τη συγγραφική προσπάθεια περιέχεται το δικό μου απόσταγμα για τα πώς και τα γιατί της μικρασιατικής περιπέτειας. Όχι με τη μορφή της ηθικολογίας ούτε με διάθεση απόδοσης ευθυνών. Έχω τη γνώμη πως έναν αιώνα μετά τα συγκλονιστικά γεγονότα που κορυφώθηκαν στην προκυμαία της Σμύρνης ο κύκλος πρέπει να κλείσει, να τακτοποιήσουμε τις εκκρεμότητές μας με το παρελθόν, να ταξινομήσουμε τα συναισθήματά μας, να συμφιλιωθούμε επιτέλους με την πιο τραγική στιγμή της νεότερης ιστορίας μας.

Ιάκωβος Δ. Μιχαλίδης

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2017

Κεφάλαιο I

ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

*«Τι μέρα θα 'ταν αυτή για τον Μπάιρον, αν ζούσε!»**

Στις 10 Νοεμβρίου του 1912,** και ενώ η Ελλάδα παραληρούσε ακόμη εξαιτίας της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης η οποία είχε πραγματοποιηθεί λίγες μέρες νωρίτερα από τον ελληνικό στρατό, ο νεαρός δικηγόρος Τζον Σταυρίδης, πρόξενος της Ελλάδας στο Λονδίνο και επιστήθιος φίλος του Βενιζέλου, πέρασε το κατώφλι του Foreign Office καλεσμένος σε ένα ιδιαίτερο δείπνο. Παρόντες ήταν ορισμένοι υπηρεσιακοί παράγοντες αλλά και ο φιλόδοξος υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Χέρμπερτ Χένρι Άσκουιθ, Ντέιβιντ Λόιντ Τζορτζ, ο οποίος μονοπώλησε τη συζήτηση. «Πίνω στην υγεία των συμμάχων που εκπρόσωπός τους βρίσκεται σήμερα εδώ, και ας ευχηθούμε να διώξουν τον Τούρκο από την Ευρώπη και να τον στείλουν... από κει που ήρθε». Η πρόποση του Λόιντ Τζορτζ ξάφνιασε τον Σταυρίδη, καθώς δεν είχε καμία σχέση με την παραδοσιακή βρετανική φλεγματικότητα. Αποτελούσε, επίσης, ανατροπή έναντι της ασκούμενης βρετανικής πολιτικής από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα η οποία φρόντιζε για τη

* Τα ενθουσιώδη αυτά λόγια ανήκουν στον Ουίνστον Τσόρτσιλ και ειπώθηκαν με ορατό το ενδεχόμενο ελληνοβρετανικής σύμπραξης.

** Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιείται το νέο ημερολόγιο. Σε κάποια σημαντικά γεγονότα όμως γίνεται χρήση και των δύο ημερολογίων, παλιού και νέου.

διάσωση και επιβίωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, του Μεγάλου Ασθενούς της Ευρώπης. Υπονόμευε, τέλος, τις φιλοβουλγαρικές τάσεις εντός της βρετανικής διπλωματίας που ανθούσαν στο Λονδίνο ήδη από το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Αλλά, όπως αποδείχτηκε, ολόκληρη εκείνη η ιστορική βραδιά ήταν ανατρεπτική και κινήθηκε πέρα από τα όρια της διπλωματίας. Ο Λόιντ Τζορτζ ήταν αποφασισμένος να μιλήσει έξω από τα δόντια· δεν σταμάτησε να εκφράζει τον αποτροπιασμό του για τους Οθωμανούς, πλέκοντας ταυτόχρονα το εγκώμιο των Ελλήνων. «Εξαλείψατε τώρα την ανάμνηση του 1897» είπε στον έκπληκτο Σταυρίδη. «Αν οι (βαλκανικοί) Σύμμαχοι συμφωνήσουν μεταξύ τους, μπορούν να μοιράσουν την ευρωπαϊκή Τουρκία όπως νομίζουν καλύτερα... την Κρήτη μπορείτε να τη θεωρείτε δική σας. Η μόνη δύναμη που θα μπορούσε να σας εμποδίσει να την κρατήσετε είναι η Αγγλία, και η Αγγλία δεν πρόκειται να ρίξει σφαίρα, ούτε να κινητοποιήσει πλοίο για να σας εμποδίσει να την κρατήσετε». Το μήνυμα ήταν σαφές και ο Σταυρίδης το αντιλήφθηκε από την πρώτη στιγμή. Αμέσως ενημέρωσε προσωπικά τον Βενιζέλο για όσα είχαν διαμειφθεί στο δείπνο.⁵ Τις επόμενες εβδομάδες το αγγλοελληνικό ειδύλλιο θα συνεχιζόταν ακόμη πιο έντονο, και ο Τζον Σταυρίδης -κατά παράκαμψη της ιεραρχίας και του πολύπειρου πρεσβευτή της Ελλάδας στη βρετανική πρωτεύουσα Ιωάννη Γεννάδιου⁶- θα εξελισσόταν στον πιο πολύτιμο κρίκο του. Στις συνομιλίες του Σταυρίδη με τον Λόιντ Τζορτζ σύντομα προστέθηκε και ο πρώτος λόρδος του Ναυαρχείου Ουίνστον Τσόρτσιλ. Οι συνομιλίες εντατικοποιήθηκαν, ενώ μπήκαν και σε λεπτομέρειες με φιλέτα τα νησιά του Αιγαίου και την Κύπρο σε αντάλλαγμα για την παραχώρηση από την Ελλάδα στη Μ. Βρετανία ναυτικών βάσεων στο Αργοστόλι. Τα θεμέλια της αγγλοελληνικής συμμαχίας είχαν ήδη τεθεί. Εξειδικεύτηκαν περαιτέρω και οριστικοποιήθηκαν λίγο αργότερα, όταν ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας, έφτασε στη βρετανική

πρωτεύουσα προκειμένου να συμμετάσχει στις εργασίες της Διάσκεψης του Λονδίνου για τον τερματισμό του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου. Το πρωί της Δευτέρας 16 Δεκεμβρίου του 1912 ο Βενιζέλος βρέθηκε στο Foreign Office. Ήταν η πρώτη επίσκεψή του εκεί, η οποία κρατήθηκε μυστική από τους δεκάδες δημοσιογράφους που πολιορκούσαν τις αντιπροσωπείες των βαλκανικών κρατών στο Λονδίνο. Θα ακολουθούσαν και άλλες συναντήσεις με βασικούς συνομιλητές τους Βενιζέλο και Σταυρίδη από ελληνικής πλευράς και τους Λόιντ Τζορτζ και Ούνιστον Τσόρτσιλ από την πλευρά των Βρετανών. Η φράση του Λόιντ Τζορτζ ότι «οι αποφάσεις για το μέλλον της Ελλάδας θα ληφθούν στο Λονδίνο, όχι στην Ελλάδα» επρόκειτο να αποδειχτεί αληθινή. Στη βρετανική πρωτεύουσα σφυρηλατήθηκαν οι βάσεις μιας αγγλοελληνικής συμμαχίας που θα επέτρεπε στην Ελλάδα να πραγματοποιήσει τους εθνικούς της στόχους, μετατρέπόμενη σε εκπρόσωπο των βρετανικών συμφερόντων στην Ανατολική Μεσόγειο.⁷ Η προσωπικότητα του Λόιντ Τζορτζ είχε σαγηνεύσει τον Βενιζέλο, ο οποίος δεν δίστασε να τον συγκρίνει με τους προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης. Αλλά και ο Λόιντ Τζορτζ είχε παρασυρθεί από τη γοητεία του Έλληνα πρωθυπουργού, εκμυστηρευόμενος στον Σταυρίδη: «Είναι μεγάλος, πολύ μεγάλος άνθρωπος».

ΕΙΔΥΛΛΙΟ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ-ΛΟΪΝΤ ΤΖΟΡΤΖ

Η προσωπική σχέση του Βενιζέλου με τον Λόιντ Τζορτζ βρίσκεται στην αφετηρία της εκπόνησης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής τη δεκαετία 1912-1922. Διατηρήθηκε πάντοτε σταθερή παρά τους πολλούς κλυδωνισμούς που προκάλεσε ο Εθνικός Διχασμός καθώς και η μικρασιατική περιπέτεια. Έως και την ύστατη ώρα η Μ. Βρετανία αποτέλεσε τον πιο συνεπή σύμμαχο της Ελλάδας, την ίδια εποχή που Γάλλοι, Ιταλοί και Σοβιετικοί είχαν ήδη συμμαχήσει με τον Μουσταφά Κεμάλ.

Η καλλιέργεια του ειδυλλίου Βενιζέλου-Λόιντ Τζορτζ

εντάσσεται σε μια εποχή που οργιάζαν οι προπαγανδιστικοί μηχανισμοί που είχαν στήσει οι βαλκανικές χώρες στις πρωτεύουσες των Μεγάλων Δυνάμεων προκειμένου να προωθήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Υποβοηθήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό όχι μόνο από τη σύγκλιση των συμφερόντων των δύο κρατών, αλλά και από τις πρωτοβουλίες που πήρε ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα πρόσωπα της εποχής, ο διαβόητος μεγαλοεπιχειρηματίας Βασίλ Ζαχάροφ.⁸ Μικρασιάτης στην καταγωγή, εμιγκρές στη Ρωσία, πολίτης της Γαλλικής Δημοκρατίας, ο Ζαχάροφ εξελίχτηκε στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα σε έναν πολυπράγμονα έμπορο όπλων, ο οποίος κυκλοφορούσε με χαρακτηριστική άνεση στα μεγαλύτερα ευρωπαϊκά σαλόνια διατηρώντας επαφές με κορυφαία στελέχη της ευρωπαϊκής πολιτικής ζωής και διπλωματίας. Ο Ζαχάροφ συνδεόταν στενά τόσο με τον Βενιζέλο όσο και με τον Λόιντ Τζορτζ και, σύμφωνα με όλα τα διαθέσιμα στοιχεία, καλλιέργησε τη μεταξύ τους επικοινωνία επιζητώντας να προωθήσει το όνειρό του για την ενσωμάτωση της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Ανατολίας, σε μια Μεγάλη Ελλάδα. Για τον σκοπό αυτόν χρηματοδότησε σταθερά τη Μικρασιατική Εκστρατεία, έχοντας στο μεταξύ διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια των δυνάμεων της Αντάντ να προσελκύσουν την Ελλάδα στο δικό τους στρατόπεδο στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.⁹ Τα βρετανικά συμφέροντα όσο και ο παρασκηνιακός ρόλος του Ζαχάροφ κλείδωσαν πάνω στην ιδιοσυγκρασία του Έλληνα πρωθυπουργού. Είναι αδύνατον να αντιληφθεί κανείς τη Μικρασιατική Εκστρατεία αν δεν εστιάσει στην προσωπικότητα, στην ψυχολογία και στη γεωστρατηγική σκέψη του Ελευθέριου Βενιζέλου. Η ιδέα μιας Μεγάλης Ελλάδας είχε φωλιάσει στο μυαλό του ήδη από την εποχή της νεότητάς του. Σε ηλικία μόλις είκοσι ετών, ως φοιτητής στην Αθήνα, είχε αναρτήσει στο σπίτι που νοίκιαζε στην οδό Τρικούπη έναν χάρτη της χερσονήσου του Αίμου πάνω στον οποίο είχε χαράξει με κόκκινο μολύβι τα σύνορα της Μεγάλης

Ελλάδας. Δεν επρόκειτο για μια νεανική αποκοτιά, τον αφελή ρομαντισμό ενός αλύτρωτου Έλληνα από την Κρήτη, αλλά για μια βαθιά πεποίθηση αναφορικά με το μέλλον του ελληνισμού. Όταν ο γαμπρός του Κ. Μητσοτάκης διαμαρτυρήθηκε γιατί ο Βενιζέλος είχε χαλάσει με μολυβιές τον χάρτη του, εκείνος του απάντησε: «Μα δεν σου τον χάλασα! Προσπάθησα και θέλησα να τον διορθώσω όπως θα διαμορφωθεί κάποια μέρα...».¹⁰ Η ιδιοσυγκρασία του Βενιζέλου δεν μπορούσε να γίνει εύκολα κατανοητή από τους πολιτικούς του αντιπάλους. «Ανυπόμονο, μη έχοντα την δύναμιν να συγκρατή τον εαυτόν του εν τη αναμονή και παραβλέπων το ότι ο βίος των Εθνών δεν μετράται με ημέρας αλλά με αιώνας», «εγωπαθή», άνθρωπο «των ταχειών, προχειρών, ριζικών και τελειωτικών λύσεων» τον οποίον «η αύριον δεν τον απησχόλει» χαρακτηρίζει τον Βενιζέλο ο Ξενοφώντας Στρατηγός, υπαρχηγός του Γενικού Επιτελείου κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία.¹¹ Ο Μεταξάς, από την πλευρά του, αμφισβήτησε τη θεώρηση του Βενιζέλου, υποστηρίζοντας ότι έως τον Ιανουάριο του 1915 κανείς στην Ελλάδα δεν είχε αναπτύξει κάποια πολιτική σε σχέση με τη Μικρά Ασία και τον εκεί ελληνισμό.¹² Η διένεξη του Ιωάννη Μεταξά με τον Ελευθέριο Βενιζέλο στη διάρκεια του 1915 αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική έκφραση των διαφορετικών προσεγγίσεων των δύο αντίπαλων πλευρών στο ζήτημα της Μικράς Ασίας. Ο Μεταξάς σε υπόμνημά του προς τον Βενιζέλο παρομοίασε μια ενδεχόμενη ελληνική εκστρατεία με την καταστροφική εκστρατεία του Ναπολέοντα στη Ρωσία το έτος 1812, η οποία στάθηκε η αρχή του τέλους για τον χαρισματικό Γάλλο στρατηγό. Η ίδια αποτυχία ανέμενε και τους Έλληνες, κατέληξε ο Μεταξάς, προτάσσοντας μια σειρά από λόγους για να στηρίξει την άποψή του, όπως η αριθμητική υπεροχή των μουσουλμάνων έναντι των χριστιανών Ελλήνων και η αναπόφευκτη διασπορά του ελληνικού στρατού στην αχανή ενδοχώρα, η οποία θα τον καθιστούσε ευάλωτο στην τουρκική αντεπίθεση. Σύμφωνα με τον Μεταξά, ο Βενιζέλος

αρχικά συμφώνησε μαζί του, αλλά τελικά, άγνωστο γιατί, άλλαξε γνώμη δηλώντας στον εμβρόντητο Μεταξά: «Γνωρίζω, κ. Μεταξά, ότι η πολιτική μου είναι τυχοδιωκτική, αλλά λαμβάνω υπ' όψιν και τον αγαθόν μου αστέρα».¹³ Προφανώς, εννοούσε τη διεθνή ακτινοβολία του, η οποία του επέτρεπε να καθηλώνει τους ξένους συνομιλητές του και να τους πείθει για την αληθοφάνεια των ισχυρισμών του. Αυτή του η ικανότητα εκδηλώθηκε έντονα στη διάρκεια της Συνδιάσκεψης της Ειρήνης στο Παρίσι, το 1919.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Η Μικρασιατική Καταστροφή αποτελεί, δίχως αμφιβολία, τη μεγαλύτερη τραγωδία που γνώρισε ο νεότερος ελληνισμός. Δεν ήταν τόσο ο ενταφιασμός στα χαλάσματα της Σμύρνης της πολιτικής της Μεγάλης Ιδέας. Ήταν κυρίως ο αφανισμός και η προσφυγοποίηση των ελληνικών κοινοτήτων της Ανατολίας υπό συνθήκες πρωτοφανείς, που δικαιολογημένα προκαλούν αισθήματα πικρίας αλλά και οργής. Ήταν, επίσης, η ενδυνάμωση του Εθνικού Διχασμού που επί δεκαετίες υπονόμεισε τη συνοχή του Έθνους και, ως εκ τούτου, την ευημερία του. Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στα κρίσιμα ερωτήματα που σχετίζονται με τα πώς και τα γιατί της μικρασιατικής περιπέτειας και καταστροφής.

Η σειρά ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ περιλαμβάνει βιβλία αναφοράς, γραμμένα από ειδικούς, τα οποία δίνουν έγκυρη και σε βάθος πληροφόρηση για θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Απλή αλλά όχι απλουστευτική, επιστημονική αλλά όχι απροσέλαστη, σύντομη αλλά και πλήρης, η σειρά προσφέρει στον σύγχρονο αναγνώστη τα κλειδιά ώστε να κατανοήσει σε βάθος τον πολύπλοκο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

ISBN 978-960-569-784-6

9 789605 169784 6

Κωδ. μηχ/σης 25.315

www.epbooks.gr